

Gebruikswijzer

Wings

Toelichting op de leerkrachtenhandleiding

Inhoudsopgave

Inleiding	5
Hoofdstuk 1: Kenmerken.....	6
Kenmerken van Success for All.....	6
Kenmerken van de leerkrachtenhandleiding	6
Kenmerken van het thuislezen	6
Hoofdstuk 2: Structuur en organisatie	7
Jaarplanning.....	7
Jaargroepdoorbrekende niveaugroepen.....	7
Leesboeken per niveau.....	8
Wekelijkse toetsen Success for All	8
Weekplanning.....	9
Hoofdstuk 3: Uitleg handleiding	9
Opbouw handleiding per boek	9
Hoofdstuk 4: Materialen	12
Inleiding	12
Materialen voor in de klas.....	12
Groepsvorming.....	13
Digibordschema's	13
Materialen voor de leerling.....	14
Thuismaterialen.....	16
Hoofdstuk 5: Samenwerkend Leren	17
Wat is het?.....	17
Wat levert Samenwerkend Leren op?.....	18
Samenwerkvaardigheden.....	19
Samenstelling van teams.....	20
Groepsvorming.....	20
Werkvormen.....	21
Veelgestelde vragen	23
Hoofdstuk 6: De rol van de leerkracht.....	25
Hoe geef ik les?.....	25
Hoe differentieer ik?.....	26
Hoe analyseer ik?.....	27

Hoofdstuk 7: Bijlages	28
Bijlage 1 – Weekoverzicht Reading Wings.....	29
Bijlage 2 – Overzicht van alle boeken.....	30
Bijlage 3 – Tutoring.....	37

Inleiding

Voor u ligt de gebruikswijzer bij de leerkrachthandleidingen van Success for All - Reading Wings. Success for All is een taal-/leesprogramma dat oorspronkelijk uit de Verenigde Staten komt. Het is één van de weinige programma's waarbij onderzoek van hoge kwaliteit heeft aangetoond dat leerlingen er goed door leren lezen.

Success for All is in 2015 naar Nederland gehaald en vanaf toen is er gestart met het vertalen van het programma naar de Nederlandse context. Dit heeft geresulteerd in een Nederlands Success for All programma dat bestaat uit een leerlijn mondelinge taalvaardigheid, leesvaardigheid, schrijfvaardigheid en (deels) taalverzorging. In deze gebruikswijzer krijgt u achtergrondinformatie over onder meer de kenmerken van het programma.

Success for All beoogt dat alle leerlingen succesvolle lezers worden. Met het Success for All programma wordt het leren lezen en het leesplezier gestimuleerd door kinderen actief gebruik te laten maken van taal. Om dit te bereiken lezen leerlingen aansprekende boeken op hun eigen niveau (in jaargroepdoorbrekende niveaugroepen) en doen ze daarbij aansluitende verwerkingsactiviteiten die de taalontwikkeling stimuleren. Tijdens deze verwerkingsactiviteiten wordt veel samengewerkt met een maatje (twee leerlingen) of in een team (vier á vijf leerlingen) zodat iedereen actief bezig is. Successen die tot stand zijn gekomen door een goede samenwerking worden gevierd.

In deze gebruikswijzer kunt u lezen wat de kenmerken van Success for All zijn (Hoofdstuk 1), hoe de structuur/organisatie van Success for All eruit ziet (Hoofdstuk 2) en hoe deze vertaald is in de handleidingen (Hoofdstuk 3). Ook is in deze gebruikswijzer te zien welke materialen ingezet worden tijdens de lessen (Hoofdstuk 4). Tot slot wordt aandacht besteed aan het samenwerken (Hoofdstuk 5) en de rol van de leerkracht tijdens de lessen (Hoofdstuk 6).

Hoofdstuk 1: Kenmerken

Kenmerken van Success for All

Robert E. Slavin, een toonaangevende Amerikaanse onderzoeker, werd halverwege de jaren 80 van de vorige eeuw gevraagd om de resultaten van al zijn onderzoek naar 'wat werkt in het onderwijs' in de praktijk te brengen op een school in Baltimore. Van een programma voor deze ene school is Success for All inmiddels uitgegroeid tot een compleet schoolverbeteringsprogramma waar vele scholen aan meedoen en waarvan al meer dan 2 miljoen kinderen geprofiteerd hebben. Er is veel onderzoek gedaan waaruit blijkt dat leerlingen die werken met het SfA-programma betere leerresultaten behalen dan leerlingen op andere scholen. SfA hanteert het uitgangspunt dat ieder kind kan leren lezen en dat alle leerlingen als functioneel geletterden de basisschool moeten verlaten.

SfA-Nederland heeft de in Nederland wettelijk vastgelegde kerndoelen en referentieniveaus als richtlijn gebruikt bij het ontwikkelen van de taal- en leeslessen. Het aanbod van SfA in Nederland richt zich op de leerlijn taalvaardigheid, bestaande uit vier domeinen: mondelinge taalvaardigheid, leesvaardigheid, schrijfvaardigheid en (deels) taalverzorging.

Naast de taal- en leesontwikkeling door het lezen van aansprekende boeken in jaargroepdoorbrekende niveaugroepen, is samenwerken een belangrijk onderdeel van SfA (zie ook Hoofdstuk 5). Gedurende bijna alle leeractiviteiten wordt een werkvorm toegepast waarbij leerlingen actief moeten samenwerken. Er wordt dagelijks aandacht besteed aan een samenwerkvaardigheid, waarbij de leerkracht door middel van modelleren voordoet welk gedrag bij een bepaalde vaardigheid hoort. De vaardigheid die centraal staat wordt regelmatig besproken met de groep. Bijvoorbeeld door aan te geven in welke mate het de teams gelukt is aan deze vaardigheid te werken tijdens een lesactiviteit. Na afloop van elke les wordt ook met de teams besproken wat het samenwerken heeft opgeleverd en waar nog winst geboekt kan worden. Het ontwikkelen van samenwerkvaardigheden blijft het hele jaar een aandachtspunt en wordt onder andere zichtbaar gemaakt op de poster 'Hoe werken we samen?', die in elk klaslokaal hangt.

Kenmerken van de leerkrachtenhandleiding

Bij elk leesboek hoort een leerkrachthandleiding. Elke leerkrachthandleiding start met een overzicht van het aanbod op het gebied van woordenschat, technisch- en begrijpend lezen en schrijven (taalverzorging) voor het desbetreffende boek. Dit overzicht wordt verder gespecificeerd in de wekelijkse doelen en vervolgens ook in doelen per les. De doelen zijn in de leerkrachthandleiding opgenomen zodat de leerkracht weet wat de kinderen gaan leren. Op de digibordschema's en in de werkschriften zijn de doelen ook te vinden, deze doelen zijn eenvoudiger verwoord (meer kindgericht). De doelen zijn zoveel mogelijk in inhoudelijk termen verwoord en zijn gericht op de verwerving en toepassing van bepaalde kennis. Dit maakt het mogelijk om na afloop van de les samen met de leerlingen te inventariseren in welke mate het de leerlingen gelukt is om het doel te behalen. Wanneer een doel gericht is op het aanleren van een bepaalde vaardigheid, is de verwoording gericht op het gebruik van een strategie. Over de structuur van de handleiding is meer te vinden in hoofdstuk 2.

Kenmerken van het thuislezen

Het doel van de (facultatieve) thuisleesopdrachten is het thuislezen te stimuleren en daarbij een gesprek tussen ouder en kind aan te moedigen. Van M4 t/m E6 worden voor het thuislezen logboekjes ingezet. De thuisopdrachten worden op een vast moment in de week in de klas in teamverband besproken. De wijze waarop dit gedaan wordt staat vrij, zolang het doel van de opdrachten – het verhogen van het leesplezier – maar centraal blijft staan.

Hoofdstuk 2: Structuur en organisatie

Jaarplanning

De Success for All-lessen volgen een vaste structuur. Een schooljaar bestaat uit 4 periodes van 8 weken en elke week bestaat uit 5 lessen. In totaal kent Success for All een aanbod voor 32 weken. De laatste week van een periode (week 9) is flexibel in te zetten. In deze weken worden toetsen afgenomen en is er tijd om opdrachten af te maken/ lessen in te halen of om aandacht te besteden aan herhaling/verrijking. De periodes kunnen aan het begin van het schooljaar ingepland worden in de jaarplanning van school.

In schema ziet het schooljaar er als volgt uit:

PERIODE 1								
lesweek 1	lesweek 2	lesweek 3	lesweek 4	lesweek 5	lesweek 6	lesweek 7	lesweek 8	lesweek 9 Toetsweek en tijd voor afmaken opdrachten/ herhaling en verrijking
PERIODE 2								
lesweek 1	lesweek 2	lesweek 3	lesweek 4	lesweek 5	lesweek 6	lesweek 7	lesweek 8	lesweek 9 Toetsweek en tijd voor afmaken opdrachten/ herhaling en verrijking
PERIODE 3								
lesweek 1	lesweek 2	lesweek 3	lesweek 4	lesweek 5	lesweek 6	lesweek 7	lesweek 8	lesweek 9 Toetsweek en tijd voor afmaken opdrachten/ herhaling en verrijking
PERIODE 4								
lesweek 1	lesweek 2	lesweek 3	lesweek 4	lesweek 5	lesweek 6	lesweek 7	lesweek 8	lesweek 9 Toetsweek en tijd voor afmaken opdrachten/ herhaling en verrijking

Jaargroepdoorbrekende niveaugroepen

Binnen Success for All wordt gewerkt met jaargroepdoorbrekende niveaugroepen. Dit maakt het mogelijk dat elke leerling de verschillende verhalende en informatieve boeken op zijn/haar eigen niveau kan lezen. Success for All heeft op dit moment een aanbod voor de volgende tien niveaus:

B4	Voor leerlingen die overgaan naar groep 4 (Reading Wings programma), maar die (qua taal- leesvaardigheden) het eind groep 3 niveau nog niet hebben behaald.
M4	
E4	
M5	
E5	
M6	
E6	
M7	
E7	
Plus	

Na de analyse van de data van de eindtoetsen (eind schooljaar 2019-2020) worden de leerlingen op niveau ingedeeld en vervolgens bepaalt het team (leerkrachten en SfA-coördinator) welke groepen er geformeerd worden:

1. Het uitgangspunt zal het aantal leerkrachten/onderwijsassistenten zijn die een eigen niveaugroep kunnen bedienen. Afhankelijk van het aantal beschikbare mensen kunnen de leerlingen worden ingedeeld. Als er tien mensen zijn, kunnen alle tien niveaugroepen gevormd worden (als dat nodig is op basis van de toetsresultaten). Als er minder mensen zijn, zullen een aantal niveaus samengevoegd moeten worden.
 2. Vervolgens wordt gekeken naar resultaten van elke leerlingen om ze in te kunnen delen in een passende niveaugroep:
 - a. Cito toetsen (na periode 1 t/m 4 AVI, na periode 2 en 4 begrijpend lezen/woordenschat)
 - b. Diatoetsen (na periode 1 en 3 begrijpend lezen)
 - c. SfA wekelijkse toetsen
 - d. Specifieke onderwijsbehoeften van elke leerling
- N.B. De SfA-schoolbegeleider is er om u hierbij te helpen/ondersteunen.

3. Na elke periode zullen de nieuwe toetsdata bekeken worden en zal worden bepaald of de leerlingen nog in de juiste niveaugroep zitten. Op basis hiervan wordt een nieuwe indeling gemaakt.

Leesboeken per niveau

Voor elk van de hierboven beschreven niveaus is er een boekaanbod en bij elk boek hoort een leerkrachthandleiding. Hiervoor wordt de volgende werkwijze gehanteerd:

- Bij elk niveau hoort één *startboek/starthandleiding*, hiermee moet gestart worden in een nieuwe niveaugroep.
- Vervolgens kan dit startboek door de leerkracht aangevuld worden met boeken naar keuze (tot zover het aanbod reikt). Hierbij moet wel rekening gehouden worden met een periode van acht weken. De boekenlijst per niveau is te vinden in bijlage 2.

N.B. Het technisch leesniveau van de boeken ligt over het algemeen iets hoger dan verwacht mag worden van de leerlingen. Hier is voor gekozen omdat de leerlingen niet alleen zelfstandig, maar ook met elkaar de teksten lezen en samen kunnen ze een hoger niveau aan dan alleen.

Wekelijkse toetsen Success for All

In de handleiding wordt wekelijks aandacht besteed aan technisch lezen, woordenschat, begrijpend lezen en taalverzorging. De onderdelen woordenschat en begrijpend lezen worden wekelijks getoetst (oefentoetsen). Op basis van de toetsresultaten kan er in de afsluitende weken van de periode gekozen worden voor een herhalings- of verrijkingsaanbod. Herhaling kan geboden worden aan leerlingen die onvoldoende geprofiteerd hebben van het lesaanbod. Het herhalingsaanbod wordt door de leerkracht zelf samengesteld. Leerlingen die geen herhaling nodig hebben kunnen aan de slag met verrijkingsopdrachten. Deze kan de leerkracht zelf samenstellen of kiezen uit de verrijkingsopdrachten die te vinden zijn op de [website](#) van Success for All Nederland.

Weekplanning

Het aanbod van Success for All – Wings heeft een duidelijk te herkennen structuur. Er zijn 5 lessen per week en elke les duurt ongeveer 60-90 minuten. Een lesweek heeft steeds dezelfde opbouw en bepaalde onderdelen komen in elke les terug. Elke les start met een terugblik op de vorige les en een vooruitblik op de komende les. De kern van de lessen kent per dag een vaste opbouw. In bijlage 1 is het schema van de weekstructuur van de lessen opgenomen. Elke les wordt afgesloten met een evaluatie. Tijdens deze evaluatie beoordelen de leerlingen in welke mate ze de lesdoelen behaald hebben, bespreken ze hoe het samenwerken in de teams is verlopen en wordt gekeken naar de teamlijst met de behaalde punten. Samen met de leerkracht volgt daarna een vooruitblik op de volgende les.

Hoofdstuk 3: Uitleg handleiding

Opbouw handleiding per boek

Elke handleiding bestaat uit de volgende onderdelen:

Het voorblad en de inhoudsopgave, met:

- Niveau van het boek
- Titel van het boek
- Aantal lessen
- Inhoudsopgave

Overzicht van de lesinhoud:

- Overzicht van de lesonderdelen per lesweek
- Samenvatting van het boek
- De lesdoelen per lesweek gekoppeld aan een technisch lezen, woordenschat, begrijpend lezen en schrijven.
- De voorbereiding: een overzicht van de materialen die klaargelegd moeten worden voorafgaand aan de les.
- De woorden van de week: een overzicht met de woorden, hun bladzijdenummer in het boek en hun betekenis.

De lessen:

Elke les start met een overzicht van de samenwerkvaardigheid, de lesdoelen en de materialen die horen bij die les. Hieronder is een voorbeeld te zien uit niveau M4:

Samenwerk- vaardigheid:	- Maak de opdracht af
Lesdoel:	- De leerlingen kunnen voorspellen wie de hoofdpersonen in het verhaal zijn.
Materialen:	- 'De Kontiki's', blz. 5 t/m 10 - werkschrift, klaaropdracht les 1 - woordmuur

De samenwerkvaardigheid:

De samenwerkvaardigheid wordt binnen SfA-Wings vanaf niveau E4 door u gekozen. Dit geeft de mogelijkheid om specifiek met dat doel te oefenen. Door middel van het uitdelen van punten voor bepaald gedrag, stimuleert u leerlingen om dit gedrag te laten zien. Als een samenwerkvaardigheid goed ingeoeft is en door leerlingen goed ingezet wordt, kan de overstap gemaakt worden naar de klas of teams die zelf bepalen aan

welke samenwerkvaardigheid ze die week extra aandacht willen geven. De wijze waarop de samenwerking onderling verloopt, waardeert u gedurende elke les met punten en wordt bij de start en bij de afronding van de les besproken met de leerlingen.

De lesdoelen:

De lesdoelen zijn individuele doelen en zijn voornamelijk in inhoudelijke termen verwoord. Dit maakt het mogelijk om na afloop van de les samen met de leerlingen te inventariseren in welke mate het alle leerlingen gelukt is om het doel te behalen. Als 70% van de leerlingen het doel behaald heeft, kunt u ervan uitgaan dat de groep voldoende kennis bezit om ook de leerlingen die wat meer moeite hebben met het onderwerp, te ondersteunen bij het maken van de opdracht. Als blijkt dat een hoog percentage leerlingen het doel behaalt, kunt u verdiepende vragen stellen om de kennis van de leerlingen verder uit te breiden. Als blijkt dat minder dan 70% van de leerlingen het doel behaalt, vraagt dit van u om meer te modelleren (zie voor verdere informatie Hoofdstuk 6).

Wanneer een doel gericht is op het aanleren van een bepaalde vaardigheid, is de verwoording gericht op het gebruik van een strategie, in plaats op de inhoud (met name in groep 4 en 5). Bij het samenvatten van een tekst hoort bijvoorbeeld het lesdoel 'De leerlingen kunnen een stuk tekst samenvatten door de belangrijkste sleutelwoorden/zinnen uit het verhaal benoemen'. Het behalen van deze (strategische) doelen vraagt veel modelleren en herhaling.

De lesonderdelen:

De lessen kennen een vaste structuur (zie bijlage 1). De les start met een introductie waarin u een terugblik en vooruitblik geeft. De aanwezige kennis van leerlingen wordt opgehaald en/of geactiveerd. Daarna volgt de leskern die bestaat uit activiteiten rondom het (begrijpend) lezen/schrijven. Tijdens deze activiteiten is een belangrijke plaats ingeruimd om te modelen. U doet een nieuw onderdeel hardop denkend voor. De leerling ziet en hoort welke denkstappen hij/zij moet nemen om te komen tot het juiste antwoord. Het is belangrijk dat de leerling zich dit proces eigen maakt, om zo ook zelfstandig tot de juiste stappen en het juiste antwoord te kunnen komen. Het kunnen verwoorden van het eigen denkproces en de ingezette strategie(ën) is bovendien een essentieel onderdeel voor het bespreken van het eigen werk met het team. De mate waarin u bij bepaalde onderwerpen de denkstappen hardop voordoet, hangt af van de leerlingen. Als u merkt dat meer dan 70% van de leerlingen een onderdeel begrepen heeft, is het doorgaans niet meer nodig om klassikaal te modelleren. U kunt dan verdiepende vragen stellen (binnen de zone van de naaste ontwikkeling).

Bij bijna alle lesonderdelen gaan de leerlingen, nadat u het hardop voor heeft gedaan, zelfstandig aan het werk. Daarna volgt overleg met het maatje en met het team. U rondt een lesonderdeel af door met de groep de uitkomsten van de inspanning van de leerlingen te bespreken. Vanaf niveau M6 gaan de leerlingen steeds zelfstandiger aan de slag met opdrachten. Ze maken de opdrachten in teamverband. Na uw uitleg overleggen de teams hoe ze met de opdrachten bezig gaan, bijvoorbeeld wie met welke opdrachten gaat beginnen. Daarna gaan ze de opdrachten maken en aan het einde van de les moet iedere leerling van het team in staat zijn om vragen met het teamantwoord te kunnen beantwoorden. Deze teamantwoorden worden genoteerd in het teamboekje. U kijkt deze opdrachten na en geeft tijdens de volgende les aan hoeveel punten de teams hebben verdiend. Mocht een groep het nog te moeilijk vinden om met teamboekjes te werken, dan kan er voor gekozen worden om elke leerling een boekje te geven.

Ter afsluiting van de les wordt er teruggekeken op de (team-)opdrachten en het samenwerken. De leerlingen vertellen op welke wijze ze de opdrachten hebben gemaakt en kunnen van de andere teams Tips en Tops krijgen (voornamelijk Tops). De punten op de teamlijsten worden geteld en de teams bespreken hoe ze deze hebben verdiend en hoe ze mogelijk nog meer kunnen verdienen. Een vooruitblik op de volgende les vormt het laatste onderdeel van de Success for All-les.

Toetsen:

Tijdens elke vierde les wordt een toets afgenomen. Nadat de toetsvragen zijn voorgelezen en eventueel door u worden verduidelijkt, wordt de toets individueel gemaakt. Hierna kunt u bepalen in hoeverre leerlingen de lesdoelen hebben behaald. Door het maken van de weektoetsen oefenen de leerlingen met toetsvragen en het vinden van de juiste antwoorden. Ook hier kan worden aangehouden dat 70% van de leerlingen een toetsonderdeel voldoende moet hebben gemaakt om te bepalen in hoeverre een onderwerp klassikaal besproken moet worden. Het nabespreken van de toets is erg belangrijk, op die manier leren leerlingen van de toets. De resultaten van de weektoetsen kunt u noteren in de Excel bestanden 'scorelijst weektoetsen'.

Antwoorden toetsen:

Achterin de handleiding staan de antwoorden op de toetsvragen. Vanaf niveau M6 zijn hier ook de antwoorden op de teamopdrachten (met bijbehorende punten) te vinden.

Betekenis afkortingen in de kantlijn:

In elke handleiding staan in de kantlijn afkortingen zodat in één oogopslag gezien kan worden welke actie er verwacht wordt. De betekenis van de afkortingen is de volgende:

Terugblik	-	Terugblik op de (vorige) les
Vooruitblik	-	Vooruitblik naar de (volgende) les
Tijd	-	Tijd die de activiteit gemiddeld zal duren
DDU	-	Denken delen uitwisselen
GH	-	Genummerde hoofden
///	-	De leerkracht waardeert de samenwerking/uitvoering met punten
Klaar	-	Klaaropdracht die kinderen uit moeten voeren als ze klaar zijn
Tip	-	Tip voor de leerkracht
Facultatief	-	Een activiteit die facultatief uitgevoerd kan worden
→	-	Een actie die uitgevoerd wordt door de leerkracht (bijv. 'deel uit' of 'noteer')
Spel	-	Brain game naar keuze

Kopieerbladen woordenschat:

Tot en met niveau E6 zijn achter in de handleiding werkbladen te vinden die gebruikt kunnen worden bij de extra woordenschatoefeningen bij elke derde les. Bij de desbetreffende lessen is in de handleiding te vinden hoe u deze consolidatie-oefeningen aan kunt bieden. Deze kopieerbladen zijn ook te vinden op de [website](#) van Success for All.

Hoofdstuk 4: Materialen

Inleiding

Success for All heeft verschillende materialen ontwikkeld ter ondersteuning van de lessen. Het doel van deze materialen is de leerling minder afhankelijk te maken van u als leerkracht, waardoor hij of zij zelf op zoek kan gaan naar informatie over hoe iets aangepakt moet worden. Een voorbeeld hiervan is de poster 'Genummerde Hoofden', met daarop een stappenplan voor overleg in het team.

Materialen voor in de klas

Posters

Hoe werken we samen?
Samenwerkvaardigheden en gedrag dat hierbij hoort.

Denken – Delen – Uitwisselen
Stappenplan bij het samenwerken met je maatje.

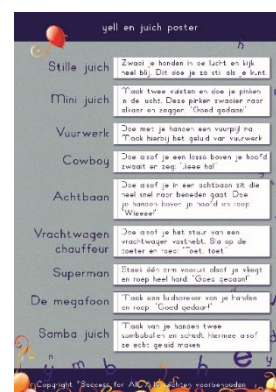
Genummerde Hoofden
Stappenplan bij het samenwerken met je team.

Verhaal nabespreken
Stappenplan om een verhaal na te bespreken (B4-M4).

Yell en juich poster

Overzicht met yells die gebruikt kunnen worden om successen te vieren.

Woordmuur

De woordmuur is een poster waarop de 'Woorden van de week' geschreven worden.

De woordmuur moet op een duidelijk zichtbare plek in de klas gehangen worden.

Tijdens les 1, 2 en 3 worden moeilijke woorden uit het leesboek aangeboden en vervolgens gesemantiseerd (het verhelderen van de betekenis van een woord).

Tijdens het semantiseren schrijft de leerkracht de associaties van de leerlingen bij deze woorden op de woordmuur.

Bij het consolideren (het inoefenen van een woord) moeten de woorden op de woordmuur zichtbaar in de klas aanwezig zijn. Kinderen kunnen er steeds op kijken en dat is noodzakelijk voor de inprenting in het geheugen. Zonder woordmuur wordt consolideren al gauw toetsing. Als kinderen afkijken dan zien ze alle woorden, betekenissen en betekenisrelaties terug, zodat ze in het geheugen 'ingeslepen' worden. Leerlingen kunnen steeds de woorden zien en je kunt er als leerkracht steeds naar verwijzen.

Na het consolideren worden de woorden gecontroleerd. De 'Woorden van de week' worden getoetst tijdens de toets in les 4. De woordmuur moet na het onderdeel 'oefenen voor de toets' worden weggehaald. Zo kan de leerkracht nagaan in hoeverre de leerlingen de betekenis van de woorden van de week kennen of dat er herhaling nodig is met het consolideren.

Groepsvorming

Groepsvormende activiteiten

Dit zijn activiteiten om de groepsvorming te bevorderen (zie [website SfA](#)). De activiteiten duren 10-30 minuten. Bij de start van het schooljaar en bij de start van elke periode kunnen deze activiteiten ingezet worden om een fijne sfeer te creëren en het samenwerken te stimuleren. Bepaalde activiteiten zijn gekoppeld aan een samenwerkvaardigheid. Ook zijn er activiteiten die vooral geschikt zijn bij de afronding van een periode. Meer informatie over deze activiteiten is te vinden in Hoofdstuk 6. De groepsvormingsactiviteiten zijn ook te bestellen op losse kaartjes (net als de hieronder genoemde Brain Games) voor Reading Roots – Reading Wings niveau E4 en voor Reading Wings M5- Reading Wings Plus.

Brain Games

Deze korte spelletjes zijn met name bedoeld om groepsvorming, concentratie, geheugen en zelfregulatie te stimuleren. In de handleiding worden regelmatig suggesties voor geschikte Brain Games genoemd, maar de Brain Games kunnen ook naar eigen keuze op andere momenten ingezet worden.

Digibordschema's

Digitale weekschema's met een planning van elke dag. Op het digibordschema is voor leerlingen bijvoorbeeld te zien wat voor die les de doelen zijn, welke activiteiten ze gaan doen en welke bladzijden ze moeten lezen.

Teambakje

Het is aan te raden om voor elk team een teambakje aan te schaffen. De leerlingen hebben dan altijd de volgende dingen bij de hand:

- *Het leesboek*
Voor iedere leerling een leesboek. Zie bijlage 2 voor een overzicht van de leesboeken per groep (jaaroverzichten).
- *Het werkschrift/teamboekje*
Van B4-E5: Voor iedere leerling een werkschrift waarin de opdrachten staan die bij het leesboek horen.
Van M6- Plus: Voor ieder team een teamboekje waarin de opdrachten staan die bij het leesboek horen.
- *Memo's*
Memo's kunnen door leerlingen op een woord in het leesboek worden geplakt als ze een woord niet kunnen lezen of niet begrijpen. Vanaf niveau M5 worden memo's ook gebruikt om sleutelwoorden in het boek te vinden tijdens het samenvatten, voorspellen of beantwoorden van teamvragen.
- *Spiekbrieven*
De spiekbrieven zijn geheugensteuntjes en worden ingezet tijdens het verhelderen, voorspellen, samenvatten of vragen stellen.

Teamlijst

Elk team krijgt wekelijks een teamlijst waarop de samenwerkvaardigheden staan. Op deze teamlijst noteert elk team de punten die ze van u als leerkracht krijgen voor het laten zien van goede samenwerking. Vanaf niveau M6 zijn de teamlijsten opgenomen in de teamboekjes.

ABCD-kaart met wasknijper

Na het maken van de toets worden de antwoorden van de leerlingen geïnventariseerd en besproken met de ABCD-kaart. Leerlingen geven per vraag met behulp van een wasknijper aan welk antwoord zij gekozen hebben.

Teamboekje

Vanaf niveau M6 krijgt elk team een teamboekje met teamvragen en teamopdrachten. Hierin is ook de teamlijst opgenomen.

Verrijkingskaarten

Kaarten met opdrachten waarmee leerlingen zelfstandig aan het werk kunnen tijdens de herhalings- en verrijkingsweek.

Woordbon

Woordbon

Schrijf de zin met het woord van de week op de achterkant.

Doe de woordbon in de schatkist.

Teamnaam: _____

Woord: _____

Betekenis: _____

Success for All NEDERLAND Copyright © Success for All. Alle rechten voorbehouden

Bon waarop leerlingen een mooie en complete zin schrijven met één van de woorden van de week. Elke mooie zin op een woordbon levert het team punten op.

Tips en Tops

Kaart waarop leerlingen elkaar na het voorlezen Tips en Tops kunnen geven. Er is een versie voor niveau B4-E4 en een versie voor de hogere niveaus.

Tips en Tops

Naam van de lezer: _____

TIPS

- ☐ Je leest zoals je praat.
- ☐ Je leest met expressie.
- ☐ Het is leuk om naar jou te luisteren.

TIPS

- ☐ Oefen vaak de moeilijke woorden.
- ☐ Lees een beetje sneller.
- ☐ Oefen met mooi op toon lezen.

Deze Tips en Tops krijg je van: _____

Success for All NEDERLAND Copyright © Success for All. Alle rechten voorbehouden

Tips en Tops

Naam van de lezer: _____

TIPS

- ☐ Je vertelt duidelijk waar het verhaal tot nu toe over gaat.
- ☐ Je leest zoals je praat.
- ☐ Je leest met expressie.
- ☐ Het is leuk om naar jou te luisteren.

TIPS

- ☐ Oefen vaak de moeilijke woorden.
- ☐ Lees een beetje sneller.
- ☐ Oefen met mooi op toon lezen.

Deze Tips en Tops krijg je van: _____

Success for All NEDERLAND Copyright © Success for All. Alle rechten voorbehouden

Verhaalkaart

Verhaalkaart

Begin? _____

Wie? _____

Wat? _____

Titel: _____

Probleem? _____

Oplossing? _____

Afloop? _____

Waar? _____

Success for All NEDERLAND Copyright © Success for All. Alle rechten voorbehouden

Op de verhaalkaart noteren leerlingen hoe een (deel van) een verhalende tekst is opgebouwd. Er is een versie voor niveau B4-M5 en een versie voor de hogere niveaus, die op een meer schematische manier is weergegeven.

Verhaalkaart

Titel: _____

Personen: _____

Waar en Wanneer: _____

Probleem: _____

Gebeurtenis: _____

Gebeurtenis: _____

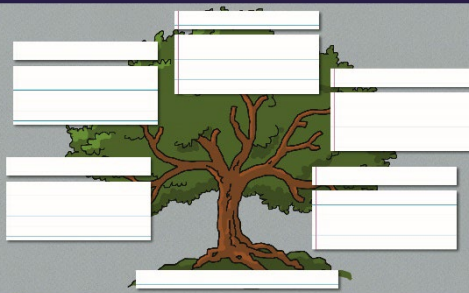
Gebeurtenis: _____

Oplossing: _____

Success for All NEDERLAND Copyright © Success for All. Alle rechten voorbehouden

Ideeënboom

Ideeënboom

Success for All NEDERLAND Copyright © Success for All. Alle rechten voorbehouden

Op de ideeënboom noteren leerlingen de belangrijkste informatie uit een (deel van) een informatieve tekst. Daarbij worden een onderwerp, sleutelwoorden en details genoteerd. Er is een versie voor niveau B4-M5 en een versie voor de hogere niveaus, die op een meer schematische manier is weergegeven.

Ideeënboom

Success for All NEDERLAND Copyright © Success for All. Alle rechten voorbehouden

Diploma's

Diploma's kunnen aan het einde van de week gebruikt worden om de teams te belonen voor hun harde werk. Er bestaan diploma's met gouden, zilveren en bronzen medailles, afhankelijk van het aantal punten dat een team die week behaald heeft.

Thuismaterialen

Logboekje (facultatief)

Leerlingen in van het niveau M4 t/m E6 krijgen wekelijks een logboekje mee naar huis. Hieruit kiezen ze een opdracht die ze thuis onder begeleiding van een ouder/verzorger (of ander gezinslid) maken, aan de hand van een tekst die thuis gelezen is.

Hoofdstuk 5: Samenwerkend Leren

Wat is het?

Samenwerkend leren daagt leerlingen uit tot actief en constructief leren, stimuleert interactie, benut verschillen tussen leerlingen en draagt bij aan het realiseren van een positief pedagogisch klimaat. Bij samenwerkend leren zijn meerdere leerlingen tegelijkertijd in tweetallen of teams actief. De leerlingen discussiëren samen over de leerstof, wisselen ideeën uit, geven elkaar uitleg en informatie en vullen elkaar aan. Zij helpen elkaar en zoeken samen naar een oplossing.

Effectief samenwerkend Leren

Het plaatsen van leerlingen in teams is niet automatisch samenwerkend leren. Er kan pas over samenwerkend leren worden gesproken als aan de volgende vijf basiskenmerken wordt voldaan:

- **Positief wederzijdse afhankelijkheid**
Leerlingen hebben elkaar nodig om het leerdoel te bereiken. Deze afhankelijkheid is positief omdat het geheel van de inspanningen meer oplevert dan de som van de individuele prestaties.
- **Individuele verantwoordelijkheid**
Elke leerling is verantwoordelijk voor zijn of haar eigen bijdrage aan het eindproduct. Dit betekent niet dat alle leerlingen hetzelfde moeten weten/kennen of kunnen, maar wel dat elke leerling een bijdrage heeft.
- **Directe interactie**
Leerlingen wisselen ideeën en informatie uit, verwoorden hun gedachten, corrigeren elkaar en leggen dingen aan elkaar uit. De leerstof krijgt meer betekenis door er met elkaar over te praten.
- **Samenwerkingsvaardigheden**
Samenwerkopdrachten hebben een inhoudelijk doel en een doel gericht op het versterken van de samenwerkvaardigheden. Door regelmatige oefening groeien de leerlingen in hun vaardigheden (bijvoorbeeld: naar elkaar kunnen luisteren, de ander uit laten spreken, oogcontact maken, complimenten maken. Zie ook: samenwerkvaardigheden).
- **Evaluatie**
Reflectie helpt leerlingen groeien. Al de bovenstaande kenmerken zijn elementen die niet automatisch tot het repertoire van een leerling behoren. Deze zullen dus geoefend en besproken moeten worden. Na het samenwerken vindt altijd een evaluatie plaats op de inhoud en op het proces.

Waarderen:

Bij samenwerkend leren worden leerlingen aangesproken op de inspanning die het team heeft neergezet. Waardering voor het team zorgt ervoor dat leerlingen worden bevestigd in hun succes en zijn een vast onderdeel van het samenwerkend leren. Het waarderen hoeft niet groots te zijn, een groepsyll, een fiche, punten noteren op een teamlijst, een vrij keuzemoment zijn voorbeelden die u kunt inzetten (zie ook: werkvormen), maar deze waarderingen zijn wel een essentieel onderdeel van samenwerkend leren.

Wat levert Samenwerkend Leren op?

Uit internationaal wetenschappelijk onderzoeken weten we dat samenwerkend leren, mits goed toegepast, kan zorgen voor een verbetering van de leerprestaties van leerlingen. Naast het verbeteren van de leerprestaties kan samenwerkend leren zorgen voor een verbetering van verbale en sociale vaardigheden van leerlingen en verbeterde onderlinge relaties in de klas. Uit de eerste resultaten van het onderzoek naar het Nederlandse SfA programma blijkt dat samenwerkend leren zorgt voor een verbetering van de mondelinge taalvaardigheid: leerlingen geven meer uitleg voor hun uitingen en ze stellen meer vragen die uitleg van andere leerlingen uitlokken. Daarnaast blijkt dat het samenwerkend leren in het Nederlandse SfA-programma zorgt voor betere samenwerkvaardigheden van leerlingen. Dit betekent dat SfA-leerlingen kunnen zorgen voor een goede sfeer in het team, een goede groepsdialoog en dat alle leerlingen meedoen aan het groepswork.

Voordelen van Samenwerkend Leren op een rijtje (mits goed toegepast in de klas):

1. **Toename van leerprestaties:** effecten op de leerprestaties van de leerlingen, onafhankelijk van de leeftijd of persoonlijke eigenschappen van het kind.
2. **Toename van de motivatie:** leerlingen blijven gemotiveerd omdat hun inspanning door de leerkracht wordt opgemerkt, gewaardeerd en gevierd.
3. **Verbetering van onderlinge relaties:** leerlingen kunnen eerder geneigd zijn begrip voor elkaar te hebben en elkaar aardiger te vinden.
4. **Verbeteringen van de verbale vaardigheden:** de mondelinge taalvaardigheid van leerlingen verbetert. Leerlingen geven meer argumenten en stellen meer vragen die uitlokken tot het geven van argumenten.
5. **Verbetering van samenwerkvaardigheden:** dit betekent dat SfA-leerlingen kunnen zorgen voor een goede sfeer in het groepje, een goede groepsdialoog en dat alle leerlingen meedoen aan het groepswork
6. **Verhoging van de eigenwaarde:** Als het werk van de leerling gewaardeerd wordt door het team, dan kan dit een positief effect hebben op de eigenwaarde en de zelfwaardering van de leerling.

Samenwerkvaardigheden

Het goed kunnen samenwerken is een vaardigheid die leerlingen moeten leren. Het samenwerken wordt geoefend aan de hand van vijf samenwerkdoelen. Elke week wordt met een andere (zelfgekozen) samenwerkvaardigheid geoefend. Elk team heeft zijn eigen niveau als het gaat om samenwerkvaardigheden. U stemt als leerkracht de waardering met punten af op de zone van de naaste ontwikkeling van elk team afzonderlijk. Op deze manier heeft elk team evenveel kans om punten te verdienen.

Om de samenwerkvaardigheden zichtbaar te maken, hangt in elke klas de poster 'Hoe werken we samen?'. Op deze manier worden leerlingen constant herinnerd aan de verschillende samenwerkvaardigheden en het gedrag dat hierbij hoort. Blijf als leerkracht het hele jaar deze samenwerkvaardigheden oefenen en evalueren.

Placemat voor elke samenwerkvaardigheid

Als je fijn samenwerkt, geeft dat positieve energie. Maar samenwerken kan ook lastig zijn, bijvoorbeeld als er uiteenlopende ideeën zijn over inzet of taakverdeling. Om goed te kunnen samenwerken is het nodig om eerst de samenwerkvaardigheden te oefenen en te bespreken met de leerlingen; hoe ziet deze vaardigheid eruit, hoe klinkt dit, waarom is het belangrijk? Om dit te kunnen oefenen en bespreken zijn de samenwerkvaardigheden door middel van placemats inzichtelijk gemaakt voor zowel de leerkracht als de leerling (zie website SfA).

Zo ziet het eruit		Zo klinkt het	
Ik kan dit al: <ul style="list-style-type: none"> - Ik zit in de actieve luisterhouding - Ik zit rechtop in mijn stoel. - Ik draai mijn gezicht naar de ander toe. - Ik kijk de ander in de ogen. - Ik heb mijn handen leeg. 		Ik kan dit al: <ul style="list-style-type: none"> - Je zegt: "Ik vind dat we voor antwoord A moeten kiezen, omdat ...". - Als het niet duidelijk is wat je bedoelt, kan één van je teammaatjes vragen: "Wat bedoel je?". 	
Ik kan iemand helpen: <ul style="list-style-type: none"> - Ik zit in de actieve luisterhouding - Ik zit rechtop in mijn stoel. - Ik draai mijn gezicht naar de ander toe. - Ik kijk de ander in de ogen. - Ik heb mijn handen leeg. 		Ik kan iemand helpen: <ul style="list-style-type: none"> - Als iemand vergeet uit te leggen waarom hij/zij iets vindt, kun je zeggen: "Het helpt je maatje/teamgenoten om te zeggen waarom je iets vindt, zo begrijpt hij/ zij je beter". 	
Waarom is het eigenlijk belangrijk? <ul style="list-style-type: none"> ▪ Zo begrijp jij de ander beter. ▪ Zo begrijpt de ander jou beter. ▪ Je moet goed nadenken over wat je vindt. ▪ Je leert van elkaar. 		Voorbeelden <ul style="list-style-type: none"> - Binnen school: Bij Denken-Delen-Uitwisselen kun je tijdens het uitwisselen heel goed ideeën uitleggen en vragen stellen. - Buiten school: Je wilt graag op voetbal en kunt uitleggen waarom: misschien wil je graag op voetbal omdat je beste vriend er ook op zit of omdat je net zo goed wilt worden als Messi! 	
		Groepsvormingsactiviteiten 7, 11 Brain Game 22, 34	

Samenstelling van teams

In de SfA-lessen staat het werken in een team (een tafelgroepje) centraal. Het samenstellen van de teams wordt altijd door u als leerkracht gedaan, waarbij geprobeerd wordt gelijkwaardige teams samen te stellen. Na elke periode veranderen de teams van samenstelling. Een team bestaat doorgaans uit vier leerlingen. Als het leerlingenaantal dit niet toelaat, kan er ook gekozen worden voor vijf leerlingen per team. Andere aantallen worden niet aanbevolen, omdat dit de samenwerking bemoeilijkt. Bij de samenstelling van teams is het belangrijk om heterogene teams samen te stellen (onder andere op basis van niveau, geslacht, sociale vaardigheden en achtergrond). Binnen de teams worden ook schoudermaatjes (tweetallen) aangewezen. Elk team bedenkt zijn eigen teamnaam en een eigen teamyell.

Het doel is om goed functionerende teams en tweetallen te vormen. Er kan rekening gehouden worden met gedrag en met bepaalde combinaties, maar vermijd teams die bestaan uit leerlingen die al goede vrienden zijn. Het is belangrijk dat u teams niet op andere momenten wisselt, dan bij het ingaan van een nieuwe periode (bijvoorbeeld na een vakantie). Het is de bedoeling dat leerlingen leren goed samen te werken, ongeacht met wie ze in een groepje zitten.

Bij leerlingen die het nog moeilijk vinden om samen te werken, kunt u de keuze maken om leerlingen in eerste instantie vooral met hun schoudermaatje te laten samenwerken (in een tweetal). Wanneer dit goed verloopt, kunt u weer overgaan op samenwerking binnen het team. Als laatste redmiddel kunt u ervoor kiezen om de schoudermaatjes binnen een team te wisselen. Op deze manier blijft de samenstelling van het team hetzelfde, maar maakt u het toch mogelijk dat de samenwerking soepeler verloopt.

Groepsvorming

Groepsvormingsactiviteiten

SfA onderschrijft het belang van een positief groepsklimaat als voorwaarde voor het leren. Vanuit SfA worden suggesties voor groepsvormingsactiviteiten gegeven (zie [website SfA](#)). De beschrijving van deze activiteiten is te vinden op handzame kaarten. Het zijn zowel klas- als teamactiviteiten van 10-30 minuten om de groepsvorming te bevorderen. De activiteiten kunnen ingezet worden om een fijne groeps sfeer te creëren en het samenwerken te stimuleren. Bepaalde activiteiten zijn gekoppeld aan een samenwerkvaardigheid, deze activiteiten zijn te vinden op de eerder genoemde placemats.

Het is aan te raden om in het begin van het schooljaar en na het wisselen van teams één of meerdere activiteiten te doen. Een aantal activiteiten zijn ook geschikt als afsluiter, zodat het einde van een periode als team wordt gemarkeerd. De overige groepsvormingsactiviteiten kunnen gedurende het hele jaar worden gebruikt.

Brain Games

Deze korte spelletjes zijn met name bedoeld om groepsvorming, concentratie, geheugen en zelfregulatie te stimuleren. De Brain Games kunnen op verschillende momenten, gedurende de hele dag, ingezet worden. Ook de beschrijving van deze spelletjes is te vinden op handzame kaarten.

Coöperatieve werkvormen

Onderstaande coöperatieve werkvormen worden veel toegepast binnen *Success for All*. Voor de gebaren behorende bij deze werkvormen: zie hoofdstuk 6.

Denken – Delen – Uitwisselen (DDU)

Deze coöperatieve werkvorm is eenvoudig toe te passen en vormt een krachtig middel om alle leerlingen aan het denken te zetten. Tijdens DDU worden de volgende stappen uitgevoerd:

1. De leerkracht stelt een vraag aan de hele groep.
2. De leerlingen krijgen de tijd om in stilte over het antwoord na te denken (**Denken**).
3. De leerlingen bespreken het antwoord met hun maatje (**Delen**). Samen komen zij tot het beste antwoord.
4. De leerkracht vraagt een aantal leerlingen om hun antwoorden met het team of de hele klas te delen (**Uitwisselen**).

Tip! Vraag ook naar het antwoord van het maatje: zo kunt u checken of er goed is 'gedeeld' in het tweetal.

Maatje praatje

Maatje-praatje is een werkvorm die, in tegenstelling tot Denken-Delen-Uitwisselen, erg geschikt is voor het snel controleren van begrip en/of het activeren van leerlingen bij gesloten vragen. Bij dit type vragen is er maar sprake van één goed antwoord. De leerlingen worden geacht om het antwoord op de vraag hardop uit te wisselen aan hun maatje, dit kan in rap tempo.

Genummerde Hoofden (GH)/Rotonde

Deze coöperatieve werkvorm is een vervolg op Denken-Delen-Uitwisselen en is uitermate geschikt voor het verwerken van informatie die eerder aan bod gekomen (bijv. tijdens de instructie of via het bestuderen van een tekst).

Tijdens GH worden de volgende stappen uitgevoerd:

1. Iedere leerling in de groep krijgt een nummer (dit nummer is bij voorkeur altijd zichtbaar op de tafel van de leerling).
2. De leerkracht stelt een vraag of geeft een opdracht aan de hele groep. Bijvoorbeeld: "Zorg ervoor dat iedereen in het team weet wat het probleem in het verhaal is." Leerlingen krijgen de tijd om in stilte na te denken over hun eigen antwoord.
3. De leerlingen steken hun koppen bij elkaar, bespreken hun eigen antwoord en komen samen tot het beste antwoord.
4. De leerkracht noemt een willekeurig nummer, waarop de leerlingen met het desbetreffende nummer het teamantwoord geven.

Het is belangrijk dat iedereen tijdens dit proces het teamantwoord weet, de leerlingen weten immers van tevoren niet welk nummer u gaat noemen. Op deze manier is er sprake van individuele verantwoordelijkheid, maar ook van positieve wederzijdse afhankelijkheid. Als een leerling een antwoord heeft gegeven, kunt u vervolgvragen stellen zoals “Waarom is dit zo?” of “Hoe hebben jullie dit antwoord bedacht?” Op deze manier leren leerlingen hun antwoord beter te verwoorden en zullen ze dieper nadenken over hun antwoord.

Ijslollystokjes

Om actieve betrokkenheid en het gevoel van individuele verantwoordelijkheid van leerlingen te vergroten kunt u naast de coöperatieve werkvorm Genummerde Hoofden ook gebruik maken van ijslollystokjes om beurten uit te delen. Doe zoveel stokjes in een potje als er leerlingen zijn en schrijf op elk stokje de naam van een leerling. Bij het geven van een buurt trekt u een stokje uit het potje. Iedere leerling moet ervoor zorgen dat hij of zij het antwoord op een vraag weet, ze kunnen immers altijd de beurt krijgen.

Teamlijsten

Elk team krijgt wekelijks een teamlijst waarop de samenwerkvaardigheden staan. Iedere keer als u ziet dat leerlingen goed samenwerkgedrag vertonen, waardeert u dat team met punten. Eén leerling noteert deze punten op de teamlijst. Het is belangrijk dat u bij het uitdelen van punten altijd inhoudelijke feedback geeft over waarom u punten uitdeelt. Dit maakt voor de leerlingen inzichtelijk welk gedrag gewenst is, waarop zij geneigd zullen zijn dit vaker te laten zien. Op deze manier wordt elke vaardigheid die de leerlingen moeten leren, positief ondersteund. De teamlijsten maken voor de teams inzichtelijk hoe de samenwerking tot dusver verloopt.

Teamnaam:

	Luster actief 	...je je idee uit en niet stoppen 	Iedereen doet mee 	Help elkaar 	Think de opdracht af 	Totaal:
Tienvrijdag						
Dinsdag						
Woensdag						
Donderdag						
Vrijdag						

Yells

Naast het uitdelen van punten kunnen gedrag en prestaties ook gewaardeerd worden met een yell. U geeft als leerkracht aan dat u ziet dat leerlingen vorderingen maken in het samenwerken of formuleren van hun antwoorden. Deze vorderingen mogen gevierd worden met een yell van de ‘yell en juich poster’ of een eigen teamyell.

Team van de Week

Met de punten die leerlingen verdienen (op de teamlijsten) kan aan het eind van de week een beloning verdiend worden. Het team met de meeste punten kan iets bedenken als ‘team van de week’. Hiervoor kunnen bijvoorbeeld diploma’s gebruikt worden (superteam, topteam, goed team), maar ook andere beloningen zoals, een kwartier speeltijd voor de hele groep, met een mooie pen mogen schrijven, als team als eerste naar buiten mogen, etc.

Het is hierbij essentieel dat elk team de mogelijkheid heeft om te ‘winnen’; dit betekent dat het gedrag wat beloond wordt per team kan verschillen. Ook is het belangrijk om beloningen in het begin voor de hele klas te laten gelden, het is dan echter het ‘winnende team’ dat de beloning uit mag kiezen. Voelt u zich vrij hierin uw eigen keuzes te maken.

Veelgestelde vragen

Prettig en effectief samenwerken gaat niet vanzelf. Het hoeft ook niet perfect te gaan, samenwerken is een moeilijk proces dat altijd onderhouden moet blijven worden. Hieronder worden enkele veel gestelde vragen besproken.

Hoe zorg ik voor een prettig geluidsniveau?

Een SfA-klas is per definitie een klas waar veel gepraat wordt omdat leerlingen veel moeten overleggen. Er is dus altijd enige rumoer te verwachten. Om het geluidsniveau niet grensoverschrijdend te laten zijn, kan de stemthermometer worden gebruikt. Hiermee geeft u aan wanneer het gepast is om stil te zijn/te fluisteren/harder te praten (op de [website](#) zijn meerdere voorbeelden van stemthermometers te vinden). Teams die op een passend geluidsniveau praten, kunnen worden gewaardeerd met complimenten en teampunten. Als het geluidsniveau te hoog is, kunt u het stilteteken (zie Hoofdstuk 6) gebruiken om de rust terug te brengen. Als het geluidsniveau een probleem blijft omdat leerlingen moeite hebben taakgericht te blijven, kan de samenwerkopdracht worden verkort. Bij het samenstellen van de teams is het belangrijk dat de ‘praters’ over verschillende teams worden verdeeld. Er kan ook een stiltekapitein binnen elk team worden aangewezen die verantwoordelijk is voor het geluidsniveau.

Bij rumoer in de klas blijft de belangrijkste vraag of de leerlingen taakgericht zijn. Als dit het geval is, de leerlingen zijn verward in een discussie over de juistheid van een antwoord, dan is ingrijpen niet noodzakelijk en misschien zelfs niet wenselijk tenzij andere teams daar hinder van ondervinden.

Hoe kan ik leerlingen aanmoedigen gericht te zijn op hun team (en minder op mij)?

Als het samenwerken goed verloopt, weten leerlingen dat ze elkaar kunnen helpen en uitdagen. Ze weten dat hun werk niet compleet is totdat iedereen uit het team begrijpt wat er is uitgelegd en iedereen klaar is om te antwoorden op eventuele vragen van u als leerkracht. Ze weten dat teamsucces afhankelijk is van de bijdragen van iedereen uit het team. U kunt vragen stellen als: “Kan één van je teamleden je hier misschien bij helpen?”, “Heb jij je maatje al geholpen?”, “Wat kun je doen als je een probleem hebt?”, “Ben je het eens met het antwoord van je maatje?”, “Wil je nog iets toevoegen?” of “Wat doe je als je het niet eens bent met elkaar?”

Om dit te stimuleren kunt u de strategie ‘Vraag eerst drie anderen’ inzetten. ‘Vraag eerst drie anderen’ is een strategie met als doel dat kinderen niet lang op de leerkracht wachten, en daarmee tijd verspillen, wanneer zij niet uit een taak komen. In plaats van wachten op de leerkracht moeten leerlingen teamgenoten om hulp vragen. Maak voorafgaande aan een taak duidelijk aan de leerlingen dat wanneer zij vragen hebben zij eerst drie groepsgenoten (eigen maatje, andere teamleden) om hulp moeten vragen. Als de strategie niet stand lijkt te houden focus u dan bewust op het blijven stellen van de vraag “Heb je eerst drie anderengevraagd?” Na verloop van tijd zal de herhaling van deze vraag de norm bepalen en versterken.

Wat als één leerling al het werk doet?

Er zijn meerdere mogelijkheden om het samenwerken te stimuleren.

- Gebruik werkvormen zoals Genummerde Hoofden om actieve participatie van iedereen te stimuleren of geef willekeurige beurten aan leerlingen door middel van ijslollystokjes (zo voorkomt u dat alleen leerlingen die hun vinger opsteken de beurt krijgen).
- Zorg dat iedereen verantwoordelijk en aansprakelijk is voor zijn eigen bijdrage. De taakverdeling moet vooraf vastliggen.
- Laat leerlingen materialen delen (geef bijv. één of twee boeken in plaats van vier).
- Laat leerlingen bij schrijfopdrachten met verschillende kleuren werken en vertel leerlingen dat elke kleur evenveel zichtbaar moet zijn op het eindresultaat.
- Geef aan hoe lang elke leerling aan het woord mag zijn, bijv. met behulp van een timer op het bord.

- Prijs teams die goed samenwerken. Hiermee maakt u indirect zichtbaar waar andere teams nog kunnen verbeteren.

Wat als leerlingen binnen een team niet goed met elkaar kunnen opschieten?

Het heeft tijd nodig om aan elkaar en aan het samenwerken te wennen. Leerlingen moeten leren begrijpen dat samenwerken erbij hoort en nodig is om succesvol te zijn. Om een negatieve sfeer om te buigen, kan het helpen om extra groepsvormingsactiviteiten te doen. Het is belangrijk om iedere dag een moment tijd vrij te maken om met de klas te bespreken hoe de samenwerking verloopt. Laat zien hoe goed samenwerken er wél uit ziet en bespreek hoe conflicten opgelost kunnen worden. Laat leerlingen ook de positieve eigenschappen van hun teammaatjes benoemen. Stel voor elk team zijn eigen doelen, steeds één stapje hoger dan wat het team aankan.

Als een leerling echt weigert om in een team te werken of zeer storend gedrag laat zien, kunt u hem uiteraard niet dwingen om samen te werken. U kunt hem tijdelijk apart zetten en zelfstandig laten werken. Probeer erachter te komen waar de blokkade vandaan komt: wordt de leerling bijvoorbeeld sociaal of cognitief overvraagd, of is er iets gebeurd waardoor hij of zij zich zo gedraagt? Probeer het wel aantrekkelijk te maken om samen te werken: deze leerling moet dezelfde opdrachten doen als de andere leerlingen, maar heeft geen hulp van een team. Hopelijk geeft dit de leerling inzicht in de voordelen van een team en wil hij of zij zelf terug. Zorg ervoor dat de opdrachten niet te moeilijk zijn en bij voorkeur aansluiten op de belangstelling of capaciteit van de leerling, zodat hij of zij weer positieve ervaringen opdoet met samenwerken. Bespreek ook met de rest van het team wat ze wel (en niet) moeten zeggen om de 'weigeraar' te helpen. Werken in tweetallen in plaats van een team kan ook uitkomst bieden.

Wat als ouders klagen dat het werken in teams oneerlijk is?

Ouders hebben vaak terechte vragen over samenwerkend leren, bijvoorbeeld over de beoordeling van hun kind. Leg uit dat leerlingen nog steeds individueel worden beoordeeld/getoetst. Praat ook met ouders over de voordelen voor de leerontwikkeling: door anderen te helpen, begrijp je zelf ook beter wat je leert. Daarnaast zijn er voordelen voor de sociale ontwikkeling: voor succesvolle participatie in de wereld buiten school, is het ook nodig om samen te werken met anderen met verschillende meningen en achtergronden.

Hoe verhouden samenwerkend leren en differentiatie zich tot elkaar?

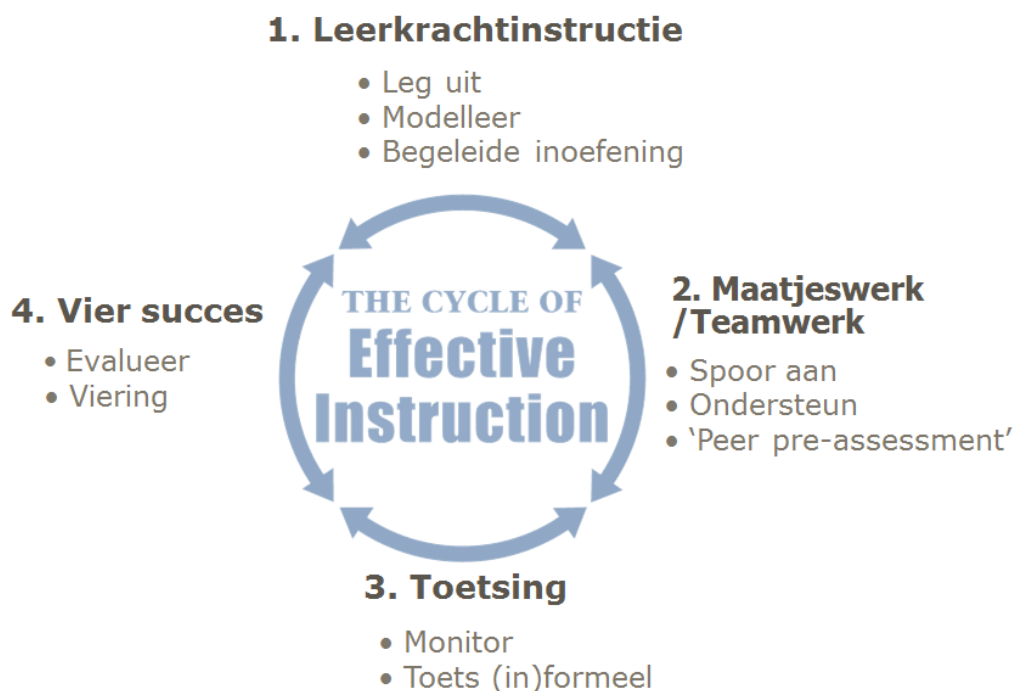
Samenwerkend leren lijkt in eerste instantie niet de meest gedifferentieerde didactische aanpak: sommige leerlingen zijn verder dan andere leerlingen, hoe kunnen zij in een team hetzelfde werk moeten doen? Toch is het mogelijk om te differentiëren: ieder teamlid krijgt een eigen deeltaak (van eenvoudig tot complex) en het team werkt samen aan een eindproduct. Voor sterke leerlingen is samenwerkend leren een mooie kans om sociale vaardigheden en leiderschapsvaardigheden te oefenen. Daarnaast verdiept het uitleggen van de leerstof hun eigen kennis en is het bovendien een goede manier om het geleerde beter te onthouden. Voor zwakke leerlingen is uit onderzoek gebleken dat samenwerkend leren positieve effecten heeft op zowel de didactische als de sociaal-emotionele ontwikkeling. Samenwerkend leren in heterogene groepen bevordert inclusie: leerlingen leren dat iedereen erbij hoort, ondanks verschillen. Voor leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften is het soms nodig om de opdracht aan te passen. Het doel van de opdracht, de hoeveelheid werk en/of de manier waarop de leerling laat zien wat hij of zij bijdraagt kunnen worden aangepast: de leerling mag bijvoorbeeld tekenen in plaats van schrijven, de computer gebruiken, mondeling antwoorden in plaats van schriftelijk, enz. Aan leerlingen die juist meer verdieping nodig hebben, kunt u moeilijkere vragen stellen, hen vragen hun antwoorden meer uit te diepen, etc.

Hoofdstuk 6: De rol van de leerkracht

Hoe geef ik les?

De Cyclus van Effectieve Instructie

Binnen Success for All wordt er gebruik gemaakt van de Cyclus van Effectieve Instructie. Success for All maakt zich sterk voor een duidelijke leerkrachtinstructie (met name door uitleg en door te modelleren). Tegelijkertijd worden er in elke les meerdere samenwerkmomenten gerealiseerd aangezien leerlingen zelf actief moeten zijn en veel van elkaar kunnen leren.

De opbouw van instructie is over het algemeen als volgt:

- Leerkrachtinstructie:
 - U introduceert het onderwerp. U doet hardop denkend voor welke stappen leiden tot een goed antwoord (eventueel in rollenspel samen met een leerling). U oefent samen met de leerlingen, met behulp van een coöperatieve werkvorm.
- Maatjes-/Teamwerk:
 - Leerlingen werken met hun maatje of team aan een bepaalde opdracht. U loopt rond, ondersteunt, stelt verhelderende vragen.
- Toetsing:
 - Informeel: U bespreekt de opdracht, waarbij u gebruikt maakt van een coöperatieve werkvorm, u stelt vragen, laat leerlingen hun antwoorden verhelderen, vraagt indien nodig door.
 - Formeel: U neemt wekelijks toetsen af waarbij u de antwoorden van leerlingen bespreekt en het en de mate van beheersing monitort. Aan het eind van een periode volgt een toets, die u onder andere kunt gebruiken voor het indelen van nieuwe teams.
- Vier successen:
 - Evalueer proces en product met de leerlingen.
 - Vier successen door middel van punten, yells en beloningen.

Klassenmanagement

Optimaal klassenmanagement zorgt ervoor dat leerlingen hun tijd optimaal kunnen besteden. Success for All heeft hiervoor een aantal suggesties voor klassenmanagementgebaren beschikbaar, die leerlingen op een juiste en efficiënte manier aan het werk krijgen en houden. Er is bewust voor gekozen om deze gebaren in stilte te laten verlopen, omdat hiermee het signaal afgegeven wordt dat wanneer u als leerkracht iets zegt, dit altijd van belang is (en bijvoorbeeld niet slechts om een aantal leerlingen tot de orde te roepen) en iedereen dan dus goed moet luisteren.

Om een doorgaande lijn te kunnen waarborgen, is het van belang in alle groepen dezelfde gebaren te gebruiken, zodat processen geautomatiseerd kunnen worden en leerlingen altijd weten waar ze aan toe zijn.

Gebaren

- Stilteteken: hand omhooghouden (eventueel vinger voor de mond)
 - Gebruik het stilteteken om aan te geven dat u absolute stilte verlangt. Praat zelf niet totdat iedereen het teken heeft gezien en stil is (deel in het begin veel punten uit aan teams die snel reageren op het stilteteken).
- Luister actief-teken: letter L met duim en wijsvinger
 - Gebruik het actief luister-teken als stille herinnering om aan te geven dat u van de leerlingen verwacht dat zij actief naar u (of een andere leerling) luisteren.
- Denkteken: wijsvinger naar de zijkant van het hoofd
 - Gebruik het denk-teken om aan te geven dat iedereen in stilte na moet denken over het antwoord (denkfase in DDU). Leerlingen mogen op dat moment niets anders doen.
- Deelteken: wijsvinger en middelvinger gekruist
 - Gebruik het deel-teken om aan te geven dat de leerlingen hun antwoorden kunnen uitwisselen met hun maatje (deelfase in DDU).
- 1-2-3-teken: 1-2-3 vingers in de lucht
 - Gebruik het 1-2-3-teken om beweging aan te geven, bijvoorbeeld van de tafel naar buiten.
- Klaarduim: duim voor de borst houden
 - Dit gebaar is voor leerlingen. Door hun duim voor hun borst te houden, geven leerlingen aan dat ze klaar zijn met het overleg met hun maatje of team.
- Maatje-praatje: wijsvingers wijzen naar elkaar
 - Gebruik dit gebaar om aan te geven dat leerlingen het antwoord op een vraag aan hun maatje moeten vertellen.
- Mijn beurt, jouw beurt: wijs naar uzelf, vervolgens naar de leerlingen
 - Wijs met twee handen naar uzelf als u iets zegt, wijs vervolgens met twee handen naar de leerlingen als u wilt dat zij dit antwoord herhalen of antwoord geven op de vraag.

Hoe differentieer ik?

Binnen Success for All wordt op verschillende manieren gedifferentieerd:

- *Jaargroepdoorbrekende niveaugroepen*
Leerlingen met een vergelijkbaar taal- en leesniveau worden ingedeeld in dezelfde niveaugroep. Leerlingen werken op hun eigen niveau en hebben beschikking tot boeken die aansluiting bij hun eigen leesniveau.
- *Heterogene teamsamenstelling*
Leerlingen met een verschillend niveau vormen samen maatjes en een team. Dit biedt kansen om van elkaar te leren.
- *Verwerking van opdrachten*
Leerlingen kunnen op hun eigen niveau aan bijvoorbeeld extra opdrachten in het werkschrift werken, of een tekst schrijven bij een schrijfo opdracht.

- *Passende verwachtingen/doelen*
Zorg dat uw verwachtingen aansluit bij verschillen tussen leerlingen. Pas bijvoorbeeld die vragen die u stelt of eisen die u aan schriftelijk werk stelt daarop aan. Ook kan er aan verschillende teams verschillende eisen gesteld worden. Als een team meer moeite heeft met het samenwerken, dan kan de leerkracht besluiten om dat team punten te geven voor het laten zien van bepaald gedrag dat bij de andere teams als vanzelfsprekend gezien wordt (en dus ook niet meer gewaardeerd worden met punten).
- *Herhaling en verrijking*
Laat leerlingen die dit nodig hebben in de herhalings- en verrijkingsweek oefenen met stof die onvoldoende beheerst wordt, of geef juist extra uitdaging door verrijkingsopdrachten (voorbeelden van verrijkingsopdrachten zijn te vinden op de site).
- *Tutoring*
Geef leerlingen die onvoldoende profiteren van het lesaanbod extra instructietijd door middel van tutoring. Houd daarbij in gedachten dat de meeste middelen gaan naar leerlingen in Reading Roots en leerlingen in Reading Wings niveaus B4-M4, maar ook leerlingen in de niveaus E4-E5 kunnen baat hebben bij tutoring (zie bijlage 3). Er kan voor tutoring worden gekozen in de hogere groepen als hier de bemensing voor kan worden gefaciliteerd. De focus ligt dan vooral bij het begrijpend lezen. Aan deze vorm van tutoring moet zelf invulling worden gegeven.

Hoe analyseer ik?

In Success for All wordt veel belang gehecht aan het doelgericht werken en het nauwgezet volgen van de ontwikkeling van leerlingen. Gebruik hiervoor de volgende middelen:

Observaties

Observeer tijdens de reguliere lessen zoveel mogelijk leerlingen. Schrijf bijzonderheden op. Loop bij teams langs als het aan het lezen zijn om vorderingen van leerlingen bij te houden. Noteer resultaten bijvoorbeeld in de observatielijst 'Vloeiend lezen'.

Weektoetsen

Bespreek weektoetsen na met de ABCD-kaart. Op deze manier kunt u de antwoorden inventariseren. Maak gebruik van de 70% regel. Als blijkt dat minder dan 70% van de klas de stof beheerst, is het wenselijk om terug te keren naar de fase van instructie. Door te modelleren komt een bepaald onderdeel nog een keer aan bod. Als blijkt dat meer dan 70% de stof beheerst, kunt u verdiepende en uitdagende vragen stellen. Noteer de resultaten in de 'scorelijst weektoetsen' om vorderingen bij te kunnen houden.

Weektoetsen

Gebruik de weektoetsen als instrument om de vorderingen van leerlingen bij te houden. Noteer de resultaten om vorderingen bij te kunnen houden.

Methode-onafhankelijke toetsen (Cito-toetsen/Diatoetsen)

Vergelijk de resultaten op weektoetsen met uw observaties en methode-onafhankelijke toetsen om te kijken of het beeld van de leerling overeenkomt. Bepaal op basis van al deze gegevens of de leerling voldoende heeft geprofiteerd van het aanbod van de afgelopen periode(s) en wat de leerling vervolgens nodig heeft/in welke niveaugroep de leerlingen moet worden ingedeeld.

Hoofdstuk 7: Bijlages

Bijlage 1: Weekstructuur lessen

Bijlage 2: Boekenlijsten

Bijlage 3: Tutoring

Bijlage 1 – Weekoverzicht Reading Wings

	Success for All onderdeel	Success for All activiteiten
Les 1	Samenwerken	<ul style="list-style-type: none"> - Bepalen van 'team van de week' - Kiezen van samenwerkvaardigheid - Bespreken van bijbehorend gedrag
	Woordenschat	<ul style="list-style-type: none"> - Lezen woorden van de week - Schrijven van de woorden van de week - Woordmuur: kennis formuleren van de eerste vier woorden door te modelleren - Schatkist, invullen woordbonnen
	Verhelderen, voorspellen, samenvatten of vraag & antwoord	<ul style="list-style-type: none"> - Bij nieuw boek: introductie en voorspellen - Modellen van de leerkracht - Zelfstandig lezen en memo's plakken - Memo's bespreken met maatje - Antwoorden bespreken met team/groep
Les 2	Woordenschat	<ul style="list-style-type: none"> - Woordmuur: kennis van de volgende vier woorden formuleren - Woordenlijst aanvullen met betekenis(volle zinnen)
	Verhelderen, voorspellen, samenvatten of vraag & antwoord	<ul style="list-style-type: none"> - Zelfstandig lezen en memo's plakken - Memo's bespreken met maatje - Antwoorden bespreken met team/groep
Les 3	Woordenschat	<ul style="list-style-type: none"> - Woordmuur: kennis van de laatste vier woorden formuleren - Woordenlijst aanvullen met betekenis(volle zinnen)
	Verhelderen, voorspellen, samenvatten of vraag & antwoord	<ul style="list-style-type: none"> - Zelfstandig lezen en memo's plakken - Memo's bespreken met maatje - Antwoorden bespreken met team/groep
Les 4	Woordenschat (facultatief)	<ul style="list-style-type: none"> - Het herhalen van de woorden
	Toets	<ul style="list-style-type: none"> - Voorlezen van vragen - Zelfstandig lezen van de tekst - Beantwoorden van de vragen
	Toets nabespreken	<ul style="list-style-type: none"> - Antwoorden bespreken - Uitleggen hoe je aan een antwoord bent gekomen - Verbeteren van het antwoord door te modelleren
	Leesplezier (facultatief)	<ul style="list-style-type: none"> - Logboekje/opdracht huiswerkboekje bespreken - Boekenclub: <ul style="list-style-type: none"> o Eén van het team leest voor uit zelfgekozen boek o De teamleden noteren Tips en Tops o Uitwisselen van Tips en Tops
	Technisch lezen (facultatief)	<ul style="list-style-type: none"> - Ophalen van kennis - Modelleren en voorlezen van de woorddrijtjes - Lezen met maatje
	Vanaf M5: Uitleg schrijf-/tekenopdracht	<ul style="list-style-type: none"> - Uitleg van de schrijf-/tekenopdracht
Les 5	Woordenschat (facultatief)	<ul style="list-style-type: none"> - Het herhalen van de woorden
	Schrijf-/tekenopdracht	<ul style="list-style-type: none"> - Zelfstandig maken van de kladversie - Bespreken met maatje en verbeteren van de kladversie - Schrijven van de netversie - Presentatie/uitwisselen met de groep
	Woordenschat	<ul style="list-style-type: none"> - Bespreken woordbonnen - Inleveren woordenlijst
	Punten tellen	<ul style="list-style-type: none"> - Bespreken teamlijsten en vieren van de resultaten

Bijlage 2 – Overzicht van alle boeken

Leesboeken niveau B4	Bijzonderheden	Weken	lessen
'Kaat Piraat' *	Fictie: zomer/vriendschap/piraten	1 week	5
'Het kleine draakje'	Fictie: fantasie/spannend	2 weken	10
'De hut van groep 4'	Fictie: vriendschap/hutten/zorg	2 weken	10
'Joep in volle vaart'	Fictie: stripverhaal	1 week	5
'Man op de maan'	Fictie/informatief: eerste man op de maan/ maanlanding	2 weken	10
		8 weken	40

Leesboeken niveau M4	Bijzonderheden	Weken	Lessen
'Kaat Piraat'	Fictie: zomer/vriendschap/piraten	1 week	5
'De zeepridder'	Fictie: ridders/fantasie/humor/spanning	4 weken	20
'Jasper en Julia'	Fictie: vriendschap/vergroening/wonen	3 weken	15
'Stap maar op mijn bezemsteel'	Fictie: Prentenboek op rijm/toveren	1 week	5
'Vos en Haas'	Fictie: spanning/vuur/sprookjes	2 weken	10
'Nooit denk ik aan niets' Deel I	Fictie: gedichtenbundel	1 week	5
'Nooit denk ik aan niets' Deel II	Fictie: gedichtenbundel	1 week	5
'Foeksia en de hoed van Sinterklaas'	Fictie: Sinterklaas	1 week	5
'De Kontiki's'	Fictie: school/vriendschap	2 weken	10
'De kat'	Informatief: katachtigen/herkomst/ leefgewoontes	2 weken	10
'Dino is mijn vriend'	Fictie: fantasie/Dino's/vriendschap	3 weken	15

'Rivieren, zeeën en oceanen' (niveau M4/E4)	Informatief: weetjes en bijzondere verhalen over rivieren, zeeën en oceanen	3 weken	15
		24 weken	120

Leesboeken niveau E4	Bijzonderheden	Weken	Lessen
'Dolfje Weerwolfje'	Fictie: fantasie/weerwolven/Schotland/ monster van Loch Ness	4 weken	20
'Mooi boek' I	Beeldboek: Boek over taal en letters/ woordbeelden/gedichten/versjes	1 week	5
'Mooi boek' II	Beeldboek: Boek over taal en letters/ woordbeelden/gedichten/versjes	1 week	5
'Meester Paardenpoep'	Fictie: vriendschap/manege/paarden/ spanning/racisme	3 weken	15
'Dolfijnen'	Informatief: Dolfijnen/herkomst/informatie over soort en leefgewoontes	1 week	5
'G.Ruwel'	Fictie: Stripverhaal/monstertjes	1 week	5
'De post'	Informatief: de post, van brievenbus naar brievenbus	1 week	5
'Koen Kampioen'	Fictie: voetbal/teamsport/vriendschap/ samenwerken	2 weken	10
'Op kamp'	Fictie: Toneellezen/zomerkamp/lezen met intonatie gebruikmakend van aanwijzingen voor rollen/toneelspel	3 weken	15
'De heks van de Toffeestraat'	Fictie: Toneellezen/lezen met intonatie gebruikmakend van aanwijzingen voor rollen/toneelspel/vriendschap/verhuizen	3 weken	15
'Ik kan toveren' (niveau E4/M5)	Informatief: natuur/dieren/planten/ eigenschappen	2 weken	10
Rijden, vliegen en varen	Informatief: vervoermiddelen	2 weken	10
		24 weken	120

Leesboeken niveau M5	Bijzonderheden	Weken	Lessen
'Fien vindt het uit' / 'Fien: vriend(in) gezocht door dik en dun'	Fictie: geheimen/vriendschappen sluiten	2 weken	10
'Spekkie en Sproet'	Fictie: vriendschap/speuren/misdaad	3 weken	15
'Bruno wordt een superheld'	Fictie: vriendschap/pesten/ superhelden	2 weken	10
'Leeuwen'	Informatief: alles over leeuwen	2 weken	10
'De jongen die steeds viel'	Fictie: pesten/jezelf zijn/opkomen voor jezelf	3 weken	15
'Niet zoenen op de trampoline'	Fictie: zomervakantie/vriendschap/verdwalen	3 weken	15
'Reis door de ruimte'	Informatief: zonnestelsel/planeten/wetenschap	1 week	5
'Willy Boem en de Duistere Cowboy'	Fictie: het Wilde Westen/mysterie	3 weken	15
'Het leuke weetjes stripboek'	Informatief (bestaat uit drie losse delen, ook los in te zetten): ridders, Egypte, kriebeldiertjes.	1/2/3 weken	5/10/15
'Mortina'	Fictie: zombies/grappig/anders zijn/erbij willen horen/vriendschappen	1 week	5
		22 weken	110

Leesboeken niveau E5	Bijzonderheden	Weken	Lessen
'Sofie en de pinguïns'	Fictie/informatief: arm breken/vriendschap/alles over pinguïns	3 weken	15
'De verschrikkelijke badmeester'	Verhaal: zwemmen/ontvoering/avontuur	4 weken	20
'De tuin van de walvis'	Fictie: modern sprookje/wensen/elkaar helpen	1 week	5
'Ida. Stokoud maar springlevend'	Informatief: fossielen/leefwereld van dieren duizenden jaren geleden	2 weken	10
'De Kindertemmer'	Fictie: opvoeden/brutaal zijn/fantasie	1 week	5
'Joris en de geheimzinnige toverdrank'	Fictie: fantasie/familie/toverdrank	2 weken	10
'Het schrijvertje'	Fictie: gedichtenbundel	1 week	5

'Wat een geschiedenis!'	Informatief: geschiedenis/prehistorie/oudheid/middeleeuwen/weetjes/verhalen	2 weken	10
'3, 2,1, GO!'	Informatief/Fictie: de ruimte/spanning/astronauten/André Kuipers/weetjes	2 weken	10
'Zomaar een straat door de eeuwen heen'	Informatief: geschiedenis/straatbeeld	2 weken	10
'De waanzinnige boomhut van 143 verdiepingen'	Fictie: boomhut/avonturen/grappig	3 weken	15
		23 weken	115

Leesboeken niveau M6	Bijzonderheden	Weken	Lessen
'De Gorgels'	Fictie: fantasie/spanning/familie/geheimen	4 weken	20
'Rare geluiden'	Fictie: toneellezen met intonatie/rollen/spanning/spookhuis	3 weken	15
'Reis door ... Nederland'	Informatief: Nederland/provincies Verhalend: familie/raadsels	3 weken	15
'Onder de grond'	Informatief: natuur/dieren/planten/grondstoffen/vulkanen/ tunnels	4 weken	20
'Max Modderman - Klas op stelten'	Fictie: grappig/klas/verkiezingen/anders zijn	3 weken	15
'Wie heeft het gedaan?'	Fictie: raadsels/speuren/oplossen/teamwerk	2 weken	10
'Lachen verboden!'	Fictie: humor/stripjes/spanning	2 weken	10
		19 weken	95

Leesboeken niveau E6	Bijzonderheden	Weken	Lessen
'Reis naar het Høge Nøorden'	Fictie: humor/spanning/Scandinavië	4 weken	20
'Ministerie van Oplossingen'	Fictie: pesten/fantasie/humor/problemen oplossen	3 weken	15
'Ridders'	Informatief: ridders/Middeleeuwen/kastelen/toernooien/wapens/kruistochten/feesten	3 weken	15
'Een aap op de wc'	Fictie: waargebeurd verhaal over dierentuin Blijdorp (Rotterdam) Informatief: 2 ^e wereldoorlog	4 weken	20

'B-Boy'	Fictie: toneellezen met intonatie/ hobby's/geheimen/doen wat je leuk vindt	2 weken	10
'De bende van Zeus'	Fictie: Griekse mythologie/humor	2 weken	10
'Te gekke beroepen die echt bestaan'	Informatief: beroepen/weetjes/humor	1 week	5
'De zee kwam door de brievenbus'	Fictie: waargebeurd/watersnoodramp /geschiedenis	2 weken	10
		24 weken	120

Leesboeken niveau M7	Bijzonderheden	Weken	Lessen
'Groep zeven slaat terug'	Fictie: kindermishandeling/vriendschap/ helpen	4 weken	20
'Waarom achtbanen te gek zijn!'	Informatief: hersenen/gedrag	2 weken	10
'Het bijenboek'	Informatief: bijen/dieren/geschiedenis	2 weken	10
'Ronja de Roversdochter'	Fictie: fantasie/spanning/rovers/familie	4 weken	20
'Onder water'	Informatief: natuur/dieren/boten	3 weken	15
'Een vreemde aap: In de schaduw van de chimpansee'	Fictie: dieren/onderzoek/vriendschap	4 weken	20
'Vriendschap is alles'	Informatief: filosofisch/soorten vriendschap/ nadenken	1 week	5
'De wortels van Oranje'	Informatief: geschiedenis/Nederland	2 weken	10
		22 weken	110

Leesboeken niveau E7	Bijzonderheden	Weken	Lessen
'Hoe schrijf ik zelf een waanzinnig boek?'	Informatief: schrijven/grappig/tekenen	3 weken	15
'Het Heelal'	Informatief: heelal/ruimtevaart Fictie: vriendschap/avontuur	2 weken	10
'Ik leer je liedjes van verlangen en aan je apenstaartje hangen'	Fictie: gedichtenbundel/dieren (ook mogelijk een deel hiervan in te zetten)	1/2/3 weken	5/10/15

'Oorlogswinter'	Fictie: Tweede Wereldoorlog/verzet/helpen	5 weken	25
'Asterix en het gouden snoeimes'	Fictie: stripboek/geschiedenis	2 weken	10
'Waarom je eigen scheten soms niet zo erg stinken!'	Informatief: voeding/je lijf/stofwisseling	2 weken	10
'Zeb'	Fictie: humor/schoolleven/absurd/	1 week	5
'Mr. Stink'	Fictie: Anders durven zijn/zwervers/grappig	3 weken	15
'Het huis met de schuine vloeren'	Fictie: avonturen/humor/spannend/ geheimen	3 weken	15
		24 weken	120

Leesboeken niveau Plus	Bijzonderheden	Weken	Lessen
'Alaska'	Fictie: vriendschap/beperkingen (epilepsie)/ pesten/spanning	2 weken	10
'Koning van Katoren'	Fictie: fantasie/avonturen/politiek	4 weken	20
'Schaakmat'	Informatief: schaken/geschiedenis	2 weken	10
'Brons'	Informatief: brons/geschiedenis/voorwerpen	3 weken	15
'Lampje'	Fictie: fantasie/rare wezens/avonturen	5 weken	25
'Alice in wiskunde wonderland'	Informatief: wiskunde/geschiedenis/fantasie	3 weken	15
'Het boek van wonderlijke wezens die werkelijk bestaan'	Informatief: dieren/fantasie/encyclopedie	3 weken	15
'Een wereld vol steden'	Informatief: wereldsteden/weetjes	2 weken	10
'Everest'	Informatief: Mount Everest/natuur	1 week	5
'De grote weetjesatlas'	Informatief: kaarten/weetjes/werelddelen	2 weken	10
'Circus Mirandus'	Fictie: circus/verlies/fantasie	4 weken	20
'Monsterlijke microben'	Informatief: bacteriën/virussen/microben/ antibiotica/gezondheid/je lijf	1 week	5

'Alles over wie ik ben'	Fictie: filosofisch/afkomst/karakter/familie/ uiterlijk/online/hobby's/jezelf zijn	2 weken	10
'Suske en Wiske - de scheve Schot'	Fictie: stripverhaal/spanning/Schotland/ ontvoering	1 week	5
'Wat je moet doen als je over een nijlpaard struikelt'	Fictie: gedichtenbundel/grappig	1 week	5
'De jongen onder water'	Fictie: mysterie/zwemmen/familie	4 weken	20
'Spionage'	Informatief: spionnen/speuren/gadgets/ James Bond/CIA/speciale missies	3 weken	15
'Goziert'	Fictie: vriendschap/denkbeeldige vriend/psyche	4 weken	20
'Prutters en pechvogels'	Fictie: humor/losse verhalen/onhandig zijn	3 weken	15
'Het dikke boek van onze bijzondere natuur'	Informatief: encyclopedie/natuur/stenen/ mineralen/planten/dieren	3 weken	15
'Coco & Munt - de plastic dreiging'	Fictie: vriendschap/moestuin/uitstoot/milieu	1 week	5
'Er was misschien eens'	Fictie/informatief: korte verhalen/raden/waar of niet waar/weetjes/humor	1 week	5
		55 weken	275

N.B. Deze lijst wordt in de loop van de tijd verder aangevuld.

 <h1>Wat is tutoring?</h1>	
Wie?	Een leerling die extra oefening nodig heeft in het aanvankelijk lezen (M3, E3 & M4) Een tutor (leerkracht of onderwijsassistent)
Wat?	<ul style="list-style-type: none"> • Gericht op het verlengen van de leestijd, onder begeleiding van een professional • Activiteiten op het gebied van: <ul style="list-style-type: none"> ◊ Fonemisch bewustzijn: bijv. kunnen noemen van de beginklank van een woord ◊ Opvattingen over gedrukte tekst: bijv. de titel van een tekst kunnen aanwijzen ◊ Letterkennis: bijv. herkennen van de letters van het alfabet ◊ Woordkennis: bijv. kunnen spellen van een woord ◊ Woordenschat: bijv. kunnen uitleggen wat een woord betekent ◊ Volgen: bijv. kunnen lezen zonder woorden over te slaan ◊ Vloeiend lezen: bijv. een tekst op tempo lezen ◊ Begrip en schrijfvaardigheid: bijv. voorspellen waar een tekst over gaat • Volgens een op maat gemaakt plan voor elke leerling (met assessment als startpunt), met duidelijke doelen die regelmatig worden geëvalueerd en bijgesteld • Aansluitend bij wat de leerling nodig heeft én bij wat in de klas wordt behandeld • Gevarieerd: in 1 sessie worden verschillende activiteiten gedaan • 1-op-1 of in een tweetal
Waar?	<ul style="list-style-type: none"> • Op een rustige plek in de school
Wanneer?	<ul style="list-style-type: none"> • Minimaal 4 keer per week • 20 minuten per keer • Buiten de leesles om • Een cyclus van 8-9 weken (met eventueel verlenging)
Waarom?	<ul style="list-style-type: none"> • Om van leerlingen goede en gemotiveerde lezers te maken • Omdat vroeg ingrijpen de kans op ernstiger taal-/leesproblemen verkleint • Om eventuele didactische resistentie (i.v.m. dyslexie-onderzoek) aan te tonen
Wat zijn de taken van de SfA-coördinator?	<ul style="list-style-type: none"> • Zorgen voor voldoende tutores en geschikte ruimtes • Selecteren van leerlingen (samen met leerkracht) • Maken van een planning • Ondersteunen van de tutor bij het maken van Tutoring Plannen • Tutorssessies bezoeken en feedback geven aan de tutor
Meer weten?	Lees de 'Handleiding Tutoring' (2016) of vraag je SfA-contactpersoon.

Wat is belangrijk bij tutoring?

Stel doelen	<ul style="list-style-type: none"> • Bepaal aan welk gebied je de komende cyclus (8-9 weken) gaat werken (overleg met leerkracht en SfA-coördinator) op basis van het tutoring assessment en andere (toets)gegevens • Stel samen met de leerling wekelijks een haalbaar leerlingdoel op • Spreek een beloning af voor het behalen van het leerlingdoel • Benoem het doel regelmatig tijdens de sessies
Modelleer vaardigheden	<ul style="list-style-type: none"> • Lees met voldoende intonatie en expressie • Benoem hardop wat je doet als je leest, geef de leerling 'een kijkje in je hoofd'
Varieer in activiteiten	<ul style="list-style-type: none"> • Gebruik de handleiding als bronnenboek. Kies voor elke leerling passende activiteiten, zoals: <ul style="list-style-type: none"> ◊ Nabespreken van de inhoud van de tekst ◊ Lezen op tempo ◊ Schrijfoefeningen • Gebruik een duidelijk zichtbare timer om de tijd voor een activiteit af te bakenen
Geef feedback	<ul style="list-style-type: none"> • Prijs de leerling bij een goed antwoord • Als de leerling iets niet weet of een fout antwoord geeft: geef hints of modelleer het goede antwoord
Evalueer doelen	<ul style="list-style-type: none"> • Vraag de leerling zelf regelmatig hoe hij/zij het vindt gaan • Maak voortgang zichtbaar voor de leerling (kleur bijv. elke dag een staafje in een staafdiagram met het aantal goed gelezen klanken/woorden/zinnen in 1 minuut) • Bepaal na elke cyclus (8-9 weken): Doelen behaald? Doorgaan met tutoring nodig? (overleg met leerkracht en SfA-coördinator)
Vier successen	<ul style="list-style-type: none"> • Vier wekelijks het behaalde leerlingdoel • Varieer in beloningen, houd het leuk voor de leerling (bijv. yell, sticker, schrijven met een gekleurde pen, buiten lezen, etc.) • Geef de leerling na een tutoringcyclus een complimentenkaartje mee naar huis
Sluit aan bij reguliere SfA-lessen	<ul style="list-style-type: none"> • Doe een aantal keren mee met de SfA-les • Overleg ten minste eens per week met de leerkracht over de inhoud van de tutoring en over het aanbod in de klas (recent geleerde klanken en vaardigheden, gelezen boekjes, etc.)
Meer weten?	<p>Lees de 'Handleiding Tutoring' (2016) of vraag je SfA-contactpersoon.</p>

Tutoring vanaf E4

De tutoring vanaf niveaugroep E4 zal zich vooral richten op begrijpend lezen, er vanuit gaande dat het technisch leesniveau vanaf niveaugroep E4 op orde is. Als dit niet het geval is, zal er ook nog ingezet moeten worden op technisch lezen. Zie hiervoor de aanpak van Roots.

Om het begrijpend lezen te oefenen, kan ervoor gekozen worden om de weektoetsen uitgebreid na te bespreken. Pre-teaching kan ook een effectieve strategie zijn. Neem de te lezen bladzijden voorafgaand aan de volgende les alvast met de kinderen door. Heb hierbij veel aandacht voor de woordenschat en de achtergrondkennis. *Let op: doe dit niet als de strategie 'voorspellen' is. De leerlingen kunnen die les dan geen bijdrage leveren aan de teamopdrachten.*

Daarnaast kan er voor worden gekozen om extra leesteksten in te zetten (naar eigen keuze). Oefen dan de strategieën zoals beschreven in de handleidingen. Als de leerlingen nog veel moeite hebben om de strategieën op te juiste manier in te zetten, model dan veel.

Disclaimer

De inhoud van deze gebruikswijzer is het werk van Success for All - Nederland medewerkers van het GION, Rijksuniversiteit Groningen. De inhoud hiervan is vertrouwelijk en mag alleen gebruikt worden door scholen en leerkrachten die toestemming hebben vanuit Success for All - Nederland om met het programma te werken.
